

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของ
กลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

NETWORK CREATION FOR COOPERATION IN SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE IN BUDDHIST ARTS
OF THE COUNTRIES IN MEKHONG RIVER BASIN

¹พระสฤทธิ์ สุมโน (บุญใหญ่), ²เอกชัย ศรีบุรินทร์ และ ³พระดบัสวิน ปภัสโร (แสนสุริวงศ์)

¹Phra Sarit Sumano (Boonyai), ²Eakachai Sriburin
and ³Phra Dabatsawin Papatsaro (Saensuriwong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Received : December 3, 2023; **Revised :** March 2, 2024; **Accepted :** April 30, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง“การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน”มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน 2) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง 3) เพื่อจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปวัฒนธรรมต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า1) เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน พบว่า เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงยังมีความร่วมมือกันน้อยและไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่จะเป็นวัดและคนในชุมชนนั้นๆเป็นผู้ประสานงานให้มีเครือข่ายโดยมีการจัดกิจกรรมของวัดและชุมชนให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง พบว่า นอกจากภาคประชาชนและคนในชุมชนมีส่วนร่วมแล้วในการเป็นเครือข่ายร่วมกัน ภาครัฐก็ถือว่ามีส่วนสำคัญที่จะ

¹ อาจารย์ สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

³ อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

เป็นพลังขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ตลอดจนนโยบายของภาครัฐแต่ละช่วงเวลา ที่มีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือได้ และได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ในการวางรากฐาน/การวางแผน ที่มาจากส่วนบนหรือผู้ที่มีอำนาจ จะมีบทบาทสำคัญที่จะผลักดันให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงให้เป็นรูปธรรมและอย่างเป็นทางการ และสามารถพัฒนาให้มีเครือข่ายอย่างยั่งยืนได้ 3) จัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการเป็นเครือข่ายพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมกับวัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) วัดทุ่งศรีเมือง 2) วัดแจ้ง และ 3) วัดพุทธวนาราม (วัดกลางเมือง) เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว ซึ่งถือว่าวัดเป็นศูนย์กลางทางด้านศิลปกรรมเป็นที่ศึกษาค้นคว้า มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมอย่างเป็นระบบ และสร้างความเชื่อมโยงของการเป็นแหล่งเรียนรู้พุทธศิลปกรรม และแหล่งจิตใจพุทธศิลป์ที่เป็นทัศนูปกรณ์ ในการเป็นสื่อสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม พุทธศิลป์จึงมีคุณค่าต่อการสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ, การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม

Abstract

This research titled “Network Creation for Cooperation in Sustainable Development of Knowledge in Buddhist Arts of the Countries in Mekhong River Basin” included the following objectives: 1) to study the network creation for cooperation in sustainable development of knowledge in arts and related traditions of the countries in Mekhong River Basin; 2) to create the network for cooperation in developing knowledge in arts and related traditions of the countries in Mekhong River Basin; 3) to establish the cooperation center for sustainable development of knowledge in Buddhist arts model and related traditions of the countries in Mekhong River Basin. Results of this research were as follows: 1) Regarding the network of cooperation in sustainable development of knowledge in arts and related traditions of the countries in Mekhong River Basin, it was found that there were few and informal cooperation networks in developing knowledge in arts among the countries in Mekhong River Basin. Temples and the people in the communities were the main actors in coordinating for network creation. Activities were organized by the temples and communities for building cooperation in developing knowledge in Buddhist arts of the countries in Mekhong River Basin. 2) For the creation of the network for cooperation in developing knowledge in arts and related traditions of the countries in Mekhong River Basin, it was found that in addition to the participation of the public sector and the people in the communities in being networks, government sector

was considered an important factor in systematically driving the society. Furthermore, the government policy in a particular period was also the key for supporting the cooperation including international relations for the suitable practices. The foundation of planning from above of the authority was the key roles in driving the cooperation network creation in developing the knowledge in arts and related traditions of the countries in Mekhong River Basin that could further develop sustainable networks. 3) Regarding the establishment of the cooperation center for sustainable development of knowledge in Buddhist arts model and related traditions of the countries in Mekhong River Basin, there was a signing ceremony for memorandum of understanding with the targeted temples in the creation of the network for developing knowledge in Buddhist arts including: 1) Wat Thung Si Mueang; 2) Wat Chaeng; and 3) Wat Buddha Wanaram (Wat Klang Mueang), Champasak District, Champasak Province, Lao PDR. All these temples were considered as the centers of arts for studying. They were the crucial sectors in driving a systematic knowledge and development in arts. They were also the linkages of: learning sources in Buddhist arts; attractions of visual Buddhist arts; and exquisite media for Dhamma teaching. Buddhist arts were, thus, invaluable for the societies and the nations.

Keyword: Network creation, Cooperation in Sustainable Development

บทนำ

ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยเริ่มสร้างอาณาจักรขึ้นมา มีการสร้างผลงานศิลปกรรมที่ส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา กิจกรรมด้านศิลปกรรมได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา เช่น พระพุทธปฏิมากร สิ่งก่อสร้างศาสนสถานและจิตรกรรมฝาผนัง เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความพากเพียรแก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีรูปแบบเหมาะสมสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์สอดคล้องตามคติความเชื่อ การสร้างสรรค์สิ่งสวยงามตามความพึงพอใจ ซึ่งมีความหมายให้ดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมได้และเป็นสิ่งแสดงถึงประสิทธิภาพความสามารถของชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปรกติสุขและในปัจจุบันภาพเขียนบนฝาผนังที่ได้พัฒนามาอยู่บนผนังโบสถ์ วิหาร ที่เป็นพุทธสถาน ก็ยังคงเป็นเนื้อหาที่ช่างเขียนสื่อสารกับชุมชนโดยตรงอีกทางหนึ่งโดยแสดงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับคติธรรมในพุทธศาสนาเพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดกับพุทธศาสนิกชนด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติ ปรีชาธรรมนิทานชาดก วรรณกรรมพื้นเมืองและประเพณีพื้นถิ่น ให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผูกมัดจิตใจผู้คนในชุมชนได้ยึดถือในการอยู่ร่วมกันเป็นกฎกติกาทางสังคมให้ผู้คนได้ประพฤติปฏิบัติ ผ่านช่องทางของภาพเล่าเรื่องของช่างเขียน เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนามาโดยตลอด โดยเฉพาะประเพณีและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในรั้ววัดและรอบๆวัด วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ที่มี

เอกลักษณ์เฉพาะตนทั้งที่คงอยู่หรือภาพบันทึกต่างๆบนศาสนสถาน ด้วยฝีมือช่างพื้นบ้าน สามารถเป็นแรงบันดาลใจ และนำมาสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทยในยุคปัจจุบันอีกทั้งยังแสดง ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่เฉพาะตนที่ยังคงลักษณะพื้นถิ่นของไทย

การพัฒนาเพื่อต่อยอดเพื่อได้การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของ กลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง รัฐบาลพยายามที่จะผลักดันให้เกิดขึ้นในประเทศไทย หากมองในระดับ สากลพบว่า แนวคิดนี้ปรากฏเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2540 ในความหมายของ“เมืองเสมือนจริง”หรือ Virtual Cities ซึ่งเกิดขึ้นจากวิกฤติของเมืองในประเทศตะวันตก ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ นำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำของประชาชนภายในเมืองนั้นๆรวมถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการ พื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ บริการโทรคมนาคม แนวคิดเรื่องเมืองเสมือน จริงจึงเป็นแนวคิดที่จะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว โดยอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีใน ขณะนั้น ได้แก่ ระบบการเชื่อมต่อแบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งการริเริ่ม โครงการโทรคมนาคมท้องถิ่นทำ ให้สามารถพัฒนาชุมชนเสมือนจริงได้ เนื่องจากการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธ ศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงโดยหลักการทั่วไปนั้น จะให้ความสำคัญกับเมืองทั้งในฐานะ วัตถุที่ศึกษา (Unit of Analysis) เพื่อการสร้างสรรค์ความรู้ และในฐานะหน่วยหลักในการพัฒนา เมืองอัจฉริยะ ด้วยเหตุนี้การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะรวมถึงกับ คัดเลือกกระบวนเทคโนโลยีที่ เหมาะสมให้กับเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยทางคณะวิจัยได้ให้ ความสำคัญทั้งการให้ความรู้ความเข้าใจที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในภาพรวม เช่น แนวคิดพื้นฐานทางทฤษฎี, กระแสพลวัตการเปลี่ยนแปลง, ระบบเทคโนโลยีที่น่าสนใจ รวมไปถึง บริบทต่างๆด้าน Digital Landscape แล้ว คณะผู้วิจัย ยังให้ความสำคัญด้านการให้ความรู้ความ เข้าใจบนพื้นฐานของเงื่อนไขและสภาพปัญหาเฉพาะในแต่ละพื้นที่ ด้วย เพราะแต่ละเมืองต่างก็ เผชิญโจทย์ความท้าทายที่แตกต่างกัน และมีความสลับซับซ้อนของปัญหาที่ แตกต่างกันไป ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานทั้งด้านข้อมูลสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐาน ที่จะนำมาสู่การ สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่ม ประเทศลุ่มน้ำโขง สำหรับสร้างเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนารูปแบบการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เชิงพุทธของพุทธศิลปกรรมของวัดและชุมชนในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขงของประเทศไทย

การส่งเสริมบทบาทชุมชนและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชน ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนนวัตกรรมวิถี พุทธเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่อยู่ภายใต้กรอบของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่กำลัง ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของ ชาวพื้นเมืองที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนนวัตกรรมวิถีพุทธจะอยู่ในรูปแบบที่ได้รับความรู้หรือประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมจากแหล่ง ท่องเที่ยวในขณะที่เดียวกันก็มีความเพลิดเพลินรวมอยู่ภายใต้กรอบของการมีจิตสำนึกในการรักษา แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ สามารถดึงดูด ให้กลุ่มคนต่างถิ่น เดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นของตน จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมของคนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยว

ได้ใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการ ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ใด ชาติพันธุ์หนึ่ง ที่ประกอบด้วยความรู้ความเชื่อ ศิลปะวัฒนธรรม กฎหมาย ประเพณี พิธีกรรม วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นทำขึ้นในสังคมนั้นๆ วัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว นั้นเป็นวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวโบราณวัตถุสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์และการละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลงานประเพณี งานศิลปหัตถกรรมสินค้าท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่และอภิปรัชญาของชาวไทย

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน ทั้งในแง่ของความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ในการสร้างสรรค์องค์ความรู้และการพุทธศิลปกรรม ตลอดจนการส่งเสริมกระบวนการในการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรม โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้อง ของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน เพื่อสะท้อนสภาพทางสังคมบอกเล่าเหตุการณ์บางอย่างในช่วงเวลานั้นๆ เพื่อให้ทราบแนวทางๆ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน มาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารสร้างความศรัทธาและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างจริยธรรม คุณธรรม อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจที่ส่งอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตที่มีความผูกพันกับพื้นถิ่นในการถ่ายทอดผลงานจิตรกรรม เพื่อสื่อสารกับสังคมในปัจจุบันและถ่ายทอดสู่อนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน
2. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง
3. เพื่อจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ละ 8 คน ประกอบไปด้วย 1) พระสงฆ์ 2) นักวิชาการ 3) ผู้นำชุมชน 4) มัคทายก และ 5) นักท่องเที่ยว รวมผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการ

คัดเลือกแบบเจาะจงกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาศักยภาพความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน จึงได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน 2) ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง 3) ด้านการจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขง

3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

3.1 การบันทึก การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง รวมทั้งองค์ประกอบของพุทธศิลปกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น บันทึก ภาพนิ่งและรูปภาพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์รายบุคคล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยกำหนดหัวข้อในการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด แบ่งออกเป็นประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาศักยภาพความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การปฏิบัติการกระบวนการเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามลักษณะข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับต่อไป

ผลการศึกษา

1. เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูล โดยพื้นที่ศึกษาใช้แบบเจาะจงเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาศักยภาพความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงที่มีการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมที่หลากหลายตามความเชื่อของกลุ่มชนนั้นๆ

จากการลงพื้นที่ศึกษาและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 แห่ง คือ 1) วัดทุ่งศรีเมือง 2) วัดแจ้ง และ 3) วัดพุทธนาราม (วัดกลางเมือง) เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว ดังนี้

1.1 เครือข่ายการสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมวัดทุ่งศรีเมือง

วัดทุ่งศรีเมือง ตั้งอยู่เลขที่ 95 ถนนหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยมีเจ้าคุณอริยวงศาจารย์ ญาณวิมลอุบลสังฆปาโมกข์ หรือพระอริยวงศ์ (ส่วย) หลักล้า เจ้าคณะเมืองอุบลราชธานีในเวลานั้น ขณะจำพรรษาอยู่ที่วัดมณีวนาราม (วัดป่าน้อย) เห็นว่าพื้นที่ชายป่าอยู่ฝั่งที่ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของวัดมณีวนาราม มีความเงียบสงบ จึงได้ริเริ่มที่จะสร้างวัดทุ่งศรีเมืองขึ้น

แรกเริ่มได้สร้างหอพระบาทเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองที่ได้จำลองแบบมาจากวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ โดยมีการขุดดินบริเวณด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกถมปรับพื้นที่ให้สูงขึ้น ปัจจุบันปรากฏหลักฐานการขุดดินดังกล่าวเพียงด้านทิศเหนือ ซึ่งเป็นสระน้ำหอยไทรวัดทุ่ง เมื่อสร้างหอพระพุทธรูปเสร็จแล้ว ก็ได้สั่งให้ช่างสร้างหอไตรที่สระกลางน้ำ โดยมีจุดประสงค์ใช้เป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาปรัชญาพื้นบ้าน รวมถึงตำราต่างๆที่ทางวัดมีอยู่เป็นจำนวนมาก

ภายในหอพระพุทธรูปของวัดทุ่งศรีเมือง วาดจิตรกรรมไว้บนฝาผนังทุกด้านไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าใครเป็นช่างเขียน สันนิษฐานว่าเป็นช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงที่กรุงเทพฯ เหนือสุดขอบผนังด้านบนวาดภาพเทพชุมนุมนั่งพนมมือหันหน้าเข้าหาพระประธาน ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานประจายามรองรับเหล่าเทพชุมนุม จากนั้นจะเป็นอาณาบริเวณของงานจิตรกรรมโล่งไปจนจรดฐานหน้าต่าง และรองรับด้วยลายหน้ากระดานซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับกรอบภาพทั้งบนและล่างสุด

1) หอพระพุทธรูปหรืออุโบสถวัดทุ่งศรีเมือง เป็นพุทธศิลปกรรมที่สามารถสร้างเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์และความรู้ให้แก่ชุมชน ตั้งอยู่ที่ทิศใต้ของหอไตรกลางน้ำ โดยมีพระสงฆ์จากเวียงจันทน์ เป็นช่างในการดำเนินการก่อสร้าง มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะผสมระหว่างพื้นบ้านอีสานกับศิลปะแบบไทยภาคกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังทุกด้าน เป็นงานจิตรกรรมที่มีคุณค่ามากแห่งหนึ่งของเมืองอุบลราชธานี แต่ไม่มีผู้ใดทราบว่าใครเป็นช่างเขียนภาพเหล่านี้ แต่คาดว่าจะเป็นสกุลช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดที่เป็นองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ในด้านพุทธศิลปกรรมในแง่มุมต่างๆ

ภายในหอพระพุทธรูปของวัดทุ่งศรีเมือง วาดจิตรกรรมไว้บนฝาผนังทุกด้าน ไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าใครเป็นช่างเขียน สันนิษฐานว่าเป็นช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงที่กรุงเทพฯ เหนือสุดขอบผนังด้านบนวาดภาพเทพชุมนุมนั่งพนมมือหันหน้าเข้าหาพระประธาน ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานประจายามรองรับเหล่าเทพชุมนุม จากนั้นจะเป็นอาณาบริเวณของงานจิตรกรรมโล่งไปจนจรดฐานหน้าต่าง และรองรับด้วยลายหน้ากระดานซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับกรอบภาพทั้งบนและล่างสุด

พระพุทธรูปประจำหอพระบาทวัดทุ่งศรีเมือง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับนั่งขัดสมาธิราบ มีขนาดหน้าตัก 89 เซนติเมตร หล่อด้วยเงินฮาง (เงินโบราณของอีสาน) องค์พระทรงจีวรห่มเฉียง มีสังฆาฏิแผ่นใหญ่มีเส้นของทั้งสองข้างพาดระหว่างกลางพระอุระปลายสังฆาฏิยาวจรดพระนาภี นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวเสมอกัน พระวรกายค้อมข้างยาวพระพักต์ยาว พระขนงโก่ง พระสาสิกโก่ง พระโอษฐ์ม้มปลายโค้งขึ้นทางด้านบนใบพระกรรณยาวเกือบจรดพระอังสา เม็ดพระศกละเอียดเล็ก มีไรพระศก พระรัศมีทรงสูง รูปร่างคล้ายดอกบัวขาบตูม

รอยพระพุทธรูปจำลอง มีขนาดเส้นผ่า ศูนย์กลาง 65 เซนติเมตร ยาว 1.65 เมตร มีลักษณะการจัดสัญลักษณ์มงคลอยู่ในแผนผังของจักรวาลมิติ ตั้งแต่ลวดลายสัญลักษณ์มงคลมีได้จัดอยู่ในตาราง ยกเว้นในส่วนของมหาพรหมโลก 16 ชั้น ลายมงคลไม่ครบทั้ง 108 ประการ และปรากฏลวดลายที่ไม่ได้อยู่ในมงคล 108 อาทิเช่น นกหัสดีลิงค์ สุกกร ค้างคาว เป็นต้น และยังปรากฏลวดลายดอกกัลลหะที่เอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นภาคอีสาน

2) หอพระไตรปิฎกวัดทุ่งศรีเมือง

หอไตรก่อสร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ตั้งอยู่กลางสระน้ำ แผนผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หน้าหน้าไปทิศตะวันออก ด้านหน้ามีสะพานไม้ทอดสู่ฝั่ง ตัวอาคารเป็นเรือนไม้เครื่องสับ ขนาดสี่ห้อง กว้าง 8.20 เมตร ยาว 9.85 เมตร สูงจากระดับพื้นน้ำถึงยอดหลังคาประมาณ 10 เมตร แปลนรูป 4 เหลี่ยมจัตุรัส ตกแต่งด้วยฝาไม้ปะกน บานหน้าต่างและประตูเขียนลายรดน้ำรูปเทวดาหรือทวารบาล

โครงสร้างอาคารยึดต่อกันด้วยการเข้าเดือย ลักษณะเด่นของหอไตรหลังนี้ คือเป็นการผสมกันระหว่างศิลปะสามสกุลช่างอย่างลงตัว คือไทย พม่า และลาว ได้แก่ ซ่อฟ้า ใบระกา ตามแบบศิลปะไทยภาคกลาง หลังคาเป็นชั้นลด มีไชราปีก และไชราจั่ว ส่วนอิทธิพลศิลปกรรมพม่า ซึ่งส่งผ่านมาทางลาวล้านช้าง ปรากฏที่ชั้นหลังคาทรงจั่วซ้อนกัน ลักษณะการซ้อนชั้นหลังคาของหอไตรหรือการเห็บซ้อน เป็นเอกลักษณ์สร้างสรรค์ของงานช่างแบบล้านช้าง มีความคล้ายคลึงกันมากกับหอไตรของ วัดกลาง ที่เมืองสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อีกทั้งยังมีลวดลายที่คล้ายกันกับหอพระบาทอีกด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ถูกทำลายไปจากภัยสงคราม หลงเหลือเพียงภาพถ่ายไว้ศึกษาเปรียบเทียบเท่านั้น

ในส่วนของหน้าบันหอไตร แกะสลักลวดลายเป็นรูปพันธุ์ไม้ มีรูปสิงห์และนกแทรกอยู่ทางด้านตะวันออก ระหว่างชั้นขวาของประตูทางเข้า สลักเป็นรูปเทพพนม คันทวยอื่น ๆ รอบอาคารสลักเป็นรูปพญานาค บริเวณกรอบล่างของฝาปะกนมีลวดลายสลักโดยรอบ เป็นรูปนักษัตร ซากดึกเรื่องต่างๆ สัตว์ในป่าหินพานต์และปริศนาธรรมพื้นบ้านอีสาน เช่น “หาบข้างชาแมว” เป็นต้น

ภายในหอไตรส่วนกลางเป็นห้องเก็บพระไตรปิฎก ยกฐานสูงขึ้นอีกชั้นหนึ่ง มีบันไดประตูขึ้นทางทิศตะวันออก ผนังห้องด้านนอกตกแต่งลวดลายไทยลงรักปิดทอง หอไตรนี้มีการบูรณะซ่อมแซมมาหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยพระครูวิโรจน์รัตโนบล (รอด นนตโร) พ.ศ. 2508 ได้ทำการบูรณะค้ำยันเสาหอไตรที่อยู่ในสภาพชำรุด และมีการเปลี่ยนหลังคาใหม่ จากเดิมเป็นหลังคากระเบื้องไม้เกล็ด เปลี่ยนมาเป็นสังกะสี หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. 2523-2524 สมัยพระราชรัตนโนบล (พิมพ์ นารโท) เป็นเจ้าอาวาส กรมศิลปากร ได้บูรณะซ่อมแซมใหม่ คือ เปลี่ยนหลังคาจากสังกะสีมาเป็น

กระเบื้องแผ่นเรียบตัดเป็นรูปทรงกระเบื้องหางมน จัดทำซ่อฟ้า เครื่องลายองหางหงส์ เสาตอนล่างจากพื้นลงไปในสระได้โบกซีเมนต์เสริมต้นเสา ในพ.ศ.2517 ได้ทำการบูรณะซ่อมเปลี่ยนไม้โครงหลังคา โดยกรมศิลปากร ได้แบ่งเนื้องานออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) งานบูรณะเสริมความมั่นคงหอไตร 2) งานอนุรักษ์ลายฉลุปิดทอง และ 3) งานปรับปรุงภูมิทัศน์

1.2 เครือข่ายการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมลุ่มวัดแจ้ง

การสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมลุ่มวัดแจ้ง ที่เป็นข้อมูลสามารถสร้างเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์ วัดแจ้งเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ 18 ไร่ 59 ตารางวา มีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนสุริยาตร์ ทิศตะวันตกจดซอยสรรพสิทธิ์ 2 ทิศใต้จดถนนสรรพสิทธิ์ และทิศตะวันออก จดถนนนครบาล เจ้าราชบุตร (หนูคำ บุตรโربول) หนึ่งในอาญาสี่ผู้ปกครองเมืองอุบลราชธานีเป็นผู้สร้าง ราว พ.ศ.2418 หลังจากสร้างวัดทองนพคุณ โดยถวายที่ดินของท่าน เพื่ออุทิศแด่นางทอง ผู้เป็น มารดา พร้อมกับสร้างพระประธานไว้ในหอแจกและสร้างอุบมุงบรรจุอัฐิบรรพบุรุษ ที่มาของชื่อวัดแจ้ง มีการสันนิษฐาน 2 แนวคิด คือ แนวคิดแรกกล่าวว่มาจากการแจ้งในบุญกุศลของเจ้าราชบุตร (หนูคำ) หลังการ สร้างวัดนี้อุทิศให้มารดา“ด้วยเหตุที่สนองคุณมารดาแล้ว มีน้ำใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว เมื่อสร้างวัดนี้เสร็จจึงให้นามว่าวัดแจ้ง”แนวคิดที่สอง กล่าวว่ที่สวนของเจ้าราชบุตร (หนูคำ) อยู่ทางทิศเหนือของเมืองอุบลราชธานี เดินจากคุ้มในเมือง (บริเวณตลาดใหญ่ วัดหลวง ในปัจจุบัน) ตอนเข้ามีตมามีถึง สว่างหรือแจ้งพอดี จึงตั้งชื่อว่าวัดแจ้ง ปัจจุบันมีพระอธิการวิรัชศักดิ์ อาภสโร เป็นเจ้าอาวาสวัดแจ้ง

ลุ่มหรืออุโบสถเป็นลุ่มทรงท้องถื่นอีสานอิทธิพลศิลปะรัตนโกสินทร์ ก่ออิฐถือปูน ผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าบนฐานเอวชัน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ขนาด 4 ห้อง กว้าง 6 เมตร ยาว 15 เมตร สูง 10 เมตร เสาไม้ตั้งสอบเข้าเล็กน้อย หลังคาจั่วต่อหลังคาปีกนกด้านข้างทั้งสองข้าง ประดับซ่อฟ้าเป็น นาคปูนปั้น ใบระกาเป็นไม้แกะสลักและหางหงส์เป็นไม้แกะสลักรูปนาคมีปีก เดิมมุงด้วยแป้นเกล็ด ต่อมาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ มีบันไดทางขึ้นที่กลางด้านหน้า ราวบันไดเป็นรูปจระเข้ปูน ปั้น มีประตู 1 ช่องตรงกับบันได มีหน้าต่างด้านข้างด้านละ 3 ช่อง โถงด้านหน้ามีเสากลม 4 ต้นรองรับ หน้าบันไม้แกะสลักประดับกระจกรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณขนาดข้างด้วยสิงห์ แผงแรคอสองใต้หน้า บันแกะสลักประดับกระจกรูปดอกไม้ทรงกลมเรียงกัน 3 ดอก ผนังแกะสลักประดับกระจกรูปกอบัว สัญลักษณ์เมืองอุบลราชธานี 2 กอ หน้าอุตปักนกแกะสลักประดับกระจกลายพันธุ์พฤกษา คันทวยไม้ แกะสลักประดับกระจกรูปนาคมีปีกด้านละ 5 คันทวย มีพระพุทธรูปยืนราชจำลองเป็นพระประธาน โดยญาท่านเพ็งหรือญาครูเพ็ง ศิษย์ของพระมหาราช ครูท่านหอ วัดหลวง บูรณะมาแล้ว 6 ครั้งตั้งแต่ พ.ศ.2495-2561 กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดเป็นเขตที่ดินโบราณสถานวัดแจ้งในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2523 เนื้อที่ ประมาณ 1 ไร่ 1 งาน 49 ตารางวา ลุ่มวัดแจ้งได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่นของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2 เมื่อปี พ.ศ. 2530 กรมศิลปากรได้จัดสรรงบประมาณ (งบเงินเหลือจ่าย) พ.ศ. 2561 ให้แก่สำนัก ศิลปากรที่ 9 อุบลราชธานีดำเนินการบูรณะแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2562 องค์ความรู้และการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมลุ่มวัดแจ้ง

1.3 เครือข่ายการสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมวัดพุทธวนาราม (วัดเมืองกลาง)

การสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมวัดพุทธวนาราม (วัดเมืองกลาง) ที่เป็นข้อมูลในการสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์สร้างสรรคพุทธศิลปกรรมใน สปป.ลาว โดยมีข้อมูลพื้นฐาน คือ วัดเมืองกลาง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดพุทธวันนาราม (สร้างในศตวรรษ 19) ตรงกับ พ.ศ 2042 หรือ ค.ศ 1499 (มาถึงปัจจุบันปี 2566 เท่ากับว่าสร้างมาได้ 5245 ปี) เป็นวัดที่มีความรุ่งเรืองศรีวิไลมาตั้งแต่อดีต, เป็นวัดศูนย์กลางทางด้านพระพุทธศาสนา เป็นที่ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ของพระสงฆ์สามเณร, อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเมืองจำปาสัก ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการปกครองของลาวได้

นอกจากนั้นวัดพุทธวันนาราม เป็นยังเป็นวัดเก่าแก่ที่สุดในแขวงจำปาสัก ตั้งอยู่แคมแม่น้ำโขง บ้านเมืองกลาง เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก เป็นที่เก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน เป็นมรดกอันล้ำค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การบูรณะ และปกป้องรักษาไว้ ให้ลูกหลานได้เรียนรู้สืบไป

สิ่งที่เป็นศิลปกรรมที่น่าสนใจของวัดกลางเมือง คือ หอไตร ซึ่งเป็นที่เก็บคัมภีร์สำคัญในทางพระพุทธศาสนาและมีสิม (อุโบสถ) ที่เก่าแก่และมีหอแจก (โรงหอฉัน) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะดังนี้

1) หอไตรปฏิมา รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะ ที่ได้รับอิทธิพลจากจีน และแบบอานานิคมฝรั่ง, ประสมกับสถาปัตยกรรมของลาว โดยช่างแกะสลักเวียดนาม.

2) หลังคาสามชั้น มีกานฝังแก้วสืออยู่ตามมุมต่างๆ และห้องน้อยห้องหนึ่งมีหน้าต่างเป็นกระจกใสอยู่ระหว่างกลางสันหลังคาด้านบน, คล้ายกับสถาปัตยกรรมแบบพม่า มีห้องที่มีหน้าต่าง เป็นกระจกใส เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป

3) สิม (อุโบสถ) ถูกสร้างขึ้นตามแบบดั้งเดิม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมสยามและขอม (เป็นภาพก่อนที่จะมีการบูรณะ) ประตูทางขึ้น มีพระแม่ธรณีคู่ม้วนผม ถูกสร้างขึ้นตามแบบเวียดนาม

4) หอแจก (หอฉัน) หรือจะเรียกว่าเป็นศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่สำหรับฉันภัตตาหาร ซึ่งปัจจุบันก็ยังใช้อยู่ หอแจกมีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบเวียดนามผสมสยาม มีบันไดทางขึ้น 3 ทิศ ถูกสร้างขึ้นแบบศิลปแบบเวียดนาม ประสมผสานสถาปัตยกรรมแบบอานานิคมฝรั่งและของลาว หลังคาสามชั้น มีกานฝังแก้วสืออยู่ตามมุมต่างๆ

5) กุฏิหลังแรกถูกสร้างขึ้นด้วยไม้เนื้อแข็ง, หลังที่สองถูกสร้างขึ้นตามแบบพื้นเมืองด้วยการใช้ฝากระแต่ไม้ไผ่ โดยมีการใช้ดินประสมขี้วัวอัดหุ้ม เป็นกุฏิหลังคาแบบดั้งเดิม และองค์ประกอบทางด้านจากสถาปัตยกรรมแบบลาวผสมแบบทรงไทย ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นสิ่งที่หาได้ยากภายในพื้นที่, ทำไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

วัดเมืองกลาง ในสมัยก่อนเป็นวัดศูนย์กลางทางด้านพระพุทธศาสนาเป็นที่ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ของพระสงฆ์ สามเณร, อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเมืองจำปาสัก ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการปกครองของลาวได้ มีการก่อสร้างซึ่งเป็นแบบประสมประสานระหว่าง รูปแบบตะวันตกกับเวียดนาม, ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ วัดตั้งเรียงไปตามแคมฝั่งแม่น้ำโขง และหันหน้าไปทางแม่น้ำโขง พุทธศิลป์เมื่อปรากฏด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลัก พระพุทธศาสนาเพราะมีพุทธศิลป์ยังมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจุดใจพุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ ในการสอนธรรมะได้อย่าง

ยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไป แล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น สื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมจริยธรรม ผ่านงานพุทธศิลป์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านงานงานพุทธศิลป์ เช่นภาพที่เกี่ยวกับรก สวรรค์เป็นผลทางจิตใจอย่างหนึ่ง

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

2.1 หลักการสำคัญของความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย การสร้าง“เครือข่าย”สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตนลดความซ้ำซ้อนในการทำงานให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน

2.2 องค์ประกอบของการเสริมสร้างเครือข่าย การเสริมสร้างเครือข่ายและองค์ประกอบของเครือข่ายมีหลายประเภท กรมพัฒนาชุมชนได้นำเสนอประเภทของเครือข่าย 3 เครือข่าย คือ ดังนี้ (1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area) (2) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue) (3) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่

3. การจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน มีการทำ MOU กับวัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

1) ทำ MOU กับวัดทุ่งศรีเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี โดยมี พระครูอุทธรธรรมบัณฑิต ประธานบริหารหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี กับพระครูสังฆรักษ์จันดี สุนทรโท ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และมีพระอาจารย์สุริยา ฐานุตตโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมเป็นสักขีพยานในการเป็นเครือข่ายการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม

2) ทำ MOU กับวัดแจ้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี โดยมี พระครูอุทธรธรรมบัณฑิต ประธานบริหารหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี กับพระอธิการวีระศักดิ์ อาภสสโร, เจ้าอาวาสวัดแจ้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี และมีพระครูถิรธรรมสิริ เจ้าคณะตำบลในเมืองเขต 3 อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมเป็นสักขีพยานในการเป็นเครือข่ายการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม

3) ทำ MOU กับวัดพุทธนาราม (วัดกลางเมือง) เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว โดยมี พระครูอุทธรธรรมบัณฑิต ประธานบริหารหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี กับพระอาจารย์เวียงชัย ศรีบุญเรือง เจ้า

อวาสวัดพุทธวนาราม (วัดกลางเมือง) เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว โดยมีพระอาจารย์สุวรรณ จันทราช เจ้าคณะแขวงจำปาศักดิ์ วัดหลวง บ้านหลักเมือง นครปากเซ สปป.ลาว ร่วมเป็นสักขีพยานในการเป็นเครือข่ายการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม

ในการจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปวัฒนธรรมต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปวัฒนธรรมต้นแบบและแนวทางการสืบสาน รักษาและต่อยอดให้เกิดความมั่นคง

อภิปรายผล

จากการศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

1.1 เครือข่ายการสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมภายในวัดทุ่งศรีเมือง

วัดทุ่งศรีเมือง ตั้งอยู่เลขที่ 95 ถนนหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยมีเจ้าคุณอุบลราชธานี เจ้าคณะอุบลราชธานีในเวลานั้น ขณะจำพรรษาอยู่ที่วัดมณีวนาราม (วัดบ้าน้อย) เห็นว่าพื้นที่ชายป่าอยู่ฝั่งที่ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของวัดมณีวนาราม มีความเงียบสงบ จึงได้ริเริ่มที่จะสร้างวัดทุ่งศรีเมืองขึ้น ภายในวัดทุ่งศรีเมือง มีพุทธศิลปกรรมที่เป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณี

หอพระพุทธรูปหรืออุโบสถวัดทุ่งศรีเมือง เป็นพุทธศิลปกรรมที่สามารถสร้างเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์และความรู้ให้แก่ชุมชน ตั้งอยู่ทิศใต้ของหอไตรกลางน้ำ โดยมีพระสงฆ์จากเวียงจันทน์ เป็นช่างในการดำเนินการก่อสร้าง มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะผสมระหว่างพื้นบ้านอีสานกับศิลปะแบบไทยภาคกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังทุกด้าน เป็นงานจิตรกรรมที่มีคุณค่ามากแห่งหนึ่งของเมืองอุบลราชธานี แต่ไม่มีผู้ใดทราบว่าใครเป็นช่างเขียนภาพเหล่านี้ แต่คาดว่าจะเป็นสกุลช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดที่เป็นองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ในด้านพุทธศิลปกรรมในแง่มุมต่างๆ

ภายในหอพระพุทธรูปของวัดทุ่งศรีเมือง วาดจิตรกรรมไว้บนฝาผนังทุกด้าน ไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าใครเป็นช่างเขียน สันนิษฐานว่าเป็นช่างพื้นเมืองอุบลที่ได้รับอิทธิพลจากช่างหลวงที่กรุงเทพฯ เหนือสุดขอบผนังด้านบนวาดภาพเทพชุมนุมนั่งพนมมือหันหน้าเข้าหาพระประธาน ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานประจายามรองรับเหล่าเทพชุมนุม จากนั้นจะเป็นอาณาบริเวณของงานจิตรกรรมไล่ลงไปจนจรดฐานหน้าต่าง และรองรับด้วยลายหน้ากระดานซึ่งทำหน้าที่

คล้ายกับกรอบภาพทั้งบนและล่างสุด ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาติ มณีโชติ ได้นำเสนอหนังสือเรื่อง “จิตรกรรมไทย” โดยกล่าวว่า จิตรกรรมฝาผนังเป็นศิลปะประจำชาติอีกแบบที่สามารถใช้เป็น ประจักษ์พยานแสดงอายุ กาลเวลาและวัฒนธรรมของชาติ ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการความเจริญ ของชาติไทยในยุคสมัยต่างๆ ที่ถูกบรรจุถ่ายทอดเป็นเรื่องราวในจิตรกรรมฝาผนังที่เต็มไปด้วยความ ประสานกลมกลืนได้ดียิ่ง ทำให้เกิดความยอดเยี่ยมในด้านสุนทรียรส

1.2 เครือข่ายการสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมลุ่มน้ำโขง

การสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมลุ่มน้ำโขง ที่เป็นข้อมูลสามารถสร้างเป็นเครือข่ายใน การอนุรักษ์ วัดแจ้งเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ 18 ไร่ 59 ตารางวา มีอาณา เขตทิศเหนือจดถนนสุริยาตร์ ทิศตะวันตกจดซอยสรรพสิทธิ์ 2 ทิศใต้จดถนนสรรพสิทธิ์ และทิศ ตะวันออก จดถนนนครบาล เจ้าราชบุตร (หนูคำ บุตรโบล) หนึ่งในอาญาที่ผู้ปกครองเมือง อุบลราชธานีเป็นผู้สร้าง ราว พ.ศ.2418 หลังจากสร้างวัดทองนพคุณ โดยถวายที่ดินของท้าว เพื่อ อุทิศแด่นางทอง ผู้เป็น มารดา พร้อมกับสร้างพระประธานไว้ในหอแจกและสร้างอุบมุงบรรจุอัฐิ บรรพบุรุษ ที่มาของชื่อวัดแจ้ง มีการสันนิษฐาน 2 แนวคิด คือ แนวคิดแรกกล่าวมาจากการแจ้ง ในบุญกุศลของเจ้าราชบุตร (หนูคำ) หลังการ สร้างวัดนี้อุทิศให้มารดา “ด้วยเหตุที่สนองคุณมารดา แล้ว มีน้ำใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว เมื่อสร้างวัดนี้เสร็จจึงให้นามว่าวัดแจ้ง” แนวคิดที่สอง กล่าวว่ที่ สวนของเจ้าราชบุตร (หนูคำ) อยู่ทางทิศเหนือของเมืองอุบลราชธานี เดินจากคุ้มในเมือง (บริเวณ ตลาดใหญ่ วัดหลวง ในปัจจุบัน) ตอนเช้ามีดมาถึงก็ สว่างหรือแจ้งพอดี จึงตั้งชื่อว่าวัดแจ้ง ปัจจุบันมี พระอธิการวิริศักดิ์ อาภสโสโร เป็นเจ้าอาวาสวัดแจ้ง ภายในวัดแจ้ง มีพุทธศิลปกรรมที่เป็นเครือข่าย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณี คือ ลิม

1.3 เครือข่ายการสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมวัดพุทธวนาราม (วัดเมืองกลาง)

การสร้างสรรคพุทธศิลปกรรมวัดพุทธวนาราม (วัดเมืองกลาง) ที่เป็นข้อมูลในการ สร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์สร้างสรรคพุทธศิลปกรรมใน สปป.ลาว โดยมีข้อมูลพื้นฐาน คือ วัด เมืองกลาง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดพุทธวนาราม (สร้างในศตวรรษ 19) ตรงกับ พ.ศ 2042 หรือ ค.ศ 1499 (มาถึงปัจจุบันปี 2566 เท่ากับว่าสร้างมาได้ 5245 ปี) เป็นวัดที่มีความรุ่งเรืองศรีวิไลมา ตั้งแต่อดีต, เป็นวัดศูนย์กลางทางด้านพระพุทธศาสนา เป็นที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยของพระสงฆ์ สาม เณร, อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเมืองจำปาสัก ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการปกครองของลาวได้ สอดคล้องกับ ภาณุ สรวายสุวรรณ ได้ศึกษาเรื่อง พุทธปรัชญาปรัชญาสากล :เล่าเรื่องพุทธปรัชญาผ่านผลงานศิลปะ แบบ Conceptual art มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลงานศิลปกรรมแบบ Conceptual Art เปรียบเทียบกับแนวคิดในทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากผู้วิจัยมีความเชื่อว่าปรัชญาใน พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการอธิบายถึงเรื่อง ชีวิตและความตาย ซึ่งเป็นปรัชญาที่ลึกซึ้งและแสดง ความเป็นจริงตามหลักของธรรมชาติซึ่งมนุษย์ทุกคนควรศึกษาและทำความเข้าใจ ประเด็นที่ผู้วิจัย ให้ความสนใจคือปรัชญาในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับทัศนะเรื่องชีวิตและความตายนี้ ได้ปรากฏให้ เห็นอยู่ในผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยตะวันตกหลายชิ้นผลงาน โดยเฉพาะศิลปกรรมในแบบ Conceptual Art ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดในผลงานศิลปกรรมในกลุ่มนี้ โดยที่ได้ทำการคัดเลือกผลงานของศิลปะที่มีชื่อเสียงในระดับตำนานด้านศิลปะ Conceptual Art

จำนวน 5 ผลงาน โดยนำผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับทัศนะเรื่องชีวิตและความตายในทางพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยพบว่า ศิลปะร่วมสมัยแบบตะวันตกถึงแม้จะมีรากฐานความคิดในทางวัตถุนิยมก็ตาม แต่ผลลัพธ์ที่ได้คือผลงานที่คัดเลือกล้มกลับแสดงความหมายเกี่ยวข้องกับเรื่อง ไตรลักษณ์ญาณ เป็นอย่างมาก นั่นคือชีวิตเป็นความไม่เที่ยงแท้ แปรปรวนไปตามกาลเวลา สุดท้ายชีวิตก็จะดำเนินไปสู่ความตาย และความตายเป็นเพียงการส่งผ่านชีวิตไปสู่ภพใหม่ ปรัชญาเช่นนี้เป็นความจริงอันประเสริฐที่ผู้วิจัยเชื่อว่า เป็นความจริงสากลและจะทำให้บุคคลที่เชื่อในหลักการนี้ไม่ตกอยู่ในความประมาท

นอกจากนั้นวัดพุทธวันนาราม เป็นยังเป็นวัดเก่าแก่ที่สุดในแขวงจำปาสัก ตั้งอยู่แคมแม่น้ำโขง บ้านเมืองกลาง เมืองจำปาสัก แขวงจำปาสัก เป็นที่เก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน เป็นมรดกอันล้ำค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การบูรณะ และปกป้องรักษาไว้ ให้ลูกหลานได้เรียนรู้สืบไป

สิ่งที่เป็นศิลปะกรรมที่น่าสนใจของวัดกลางเมือง คือ หอไตร ซึ่งเป็นที่เก็บคัมภีร์สำคัญในทางพระพุทธศาสนา และ มีสิม (อุโบสถ) ที่เก่าแก่และมีหอแจก (โรงหอฉัน) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะดังนี้

1) หอไตรปฏิมา รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะ ที่ได้รับอิทธิพลจากจีน และแบบอานานิคมฝรั่ง, ประสมกับสถาปัตยกรรมของลาว โดยช่างแกะสลักเวียดนาม.

2) หลังคาสามชั้น มีกานฝังแก้วส้อยตามมุมต่างๆ และห้องน้อยห้องหนึ่งมีหน้าต่างเป็นกระจกลายอยู่ระหว่างกลางสันหลังคาด้านบน, คล้ายกับสถาปัตยกรรมแบบพม่า มีห้องที่มีหน้าต่าง เป็นกระจกลาย เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป

3) สิม (อุโบสถ) ถูกสร้างขึ้นตามแบบดั้งเดิม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมสยามและขอม (เป็นภาพก่อนที่จะมีการบูรณะ) ประตูทางขึ้น มีพระแม่ธรณีคู่ม้วนผม ถูกสร้างขึ้นตามแบบเวียดนาม

4) หอแจก (หอฉัน) หรือจะเรียกว่าเป็นศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่สำหรับฉันภัตตาหาร ซึ่งปัจจุบันก็ยังใช้อยู่ หอแจกมีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบเวียดนามผสมสยาม มีบันไดทางขึ้น 3 ทิศ ถูกสร้างขึ้นแบบศิลปะแบบเวียดนาม ประสมผสานสถาปัตยกรรมแบบอานานิคมฝรั่งและของลาว หลังคาสามชั้น มีกานฝังแก้วส้อยตามมุมต่างๆ

5) กุฏิหลังแรกถูกสร้างขึ้นด้วยไม้เนื้อแข็ง, หลังที่สองถูกสร้างขึ้นตามแบบพื้นเมืองด้วยการใช้ฝากระแต่ไม้ไผ่ โดยมีการใช้ดินประสมขี้วัวอัดหุ้ม เป็นกุฏิหลังคาแบบดั้งเดิม และองค์ประกอบทางด้านจากสถาปัตยกรรมแบบลาวผสมแบบทรงไทย ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นสิ่งที่หาได้ยากในพื้นที่, ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและด้านประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาศักยภาพด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน นอกจากภาคประชาชนและคนในชุมชนมีส่วนร่วมแล้วในการเป็นเครือข่ายร่วมกัน ภาครัฐถือว่ามีส่วนสำคัญที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบด้วยนโยบายของภาครัฐแต่ละช่วงเวลา แต่ด้วยระบบที่มีมาอย่างยาวนาน

นั้น ได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการรวมศูนย์ที่ยากแก่การนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพราะเป็นการวางรากฐาน/การวางแผนที่มาจากส่วนบนหรือผู้ที่มีอำนาจ การสร้างอำนาจนิยมของภาครัฐดังกล่าว ได้กลายเป็นการสะสมปัญหาเชิงโครงสร้างให้เกิดขึ้นอีกต่อ กระบวนการพัฒนาในสังคมไทยในช่วงที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาภาครัฐเองก็ได้มีการปรับตัว/ปฏิรูปกระบวนการทำงาน โดยการสนับสนุนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการรวมกลุ่ม เป็นเครือข่ายและ มีการปรึกษาหารือกันมากขึ้น โดยผ่านช่องทางด้านกฎหมายและกระบวนการทำงาน โดยกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาภาครัฐนั้น จะมีการดำเนินการในลักษณะของงานด้านการพัฒนาชุมชนที่ภาครัฐเป็นผู้ให้แนวคิด กระบวนการทำงานมากกว่ากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคประชาชน และการส่งเสริมความเป็นเครือข่ายของภาครัฐนั้น มักจะเป็นการจัดตั้งมากกว่าเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของภาคประชาชน สอดคล้องกับปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ ได้กล่าวว่า การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใดๆที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงานหรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายในใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือหรือถ้าจะออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลานานมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางาน อย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตนลดความซ้ำซ้อนในการทำงานให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก

3. การจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน

ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน มีการทำ MOU กับวัดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน การทำ MOU กับวัดทุ่งศรีเมือง วัดแจ้ง และวัดพุทธวนาราม (วัดกลางเมือง) เมืองจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม ถือว่าเป็นเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) หมายถึงเครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม สามารถแบ่งได้อย่างมากมายตามประเด็นกิจกรรมและความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน โดยไม่ ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย ในการจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศิลป์ของประเทศลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน มี

เป้าหมายในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ต้นแบบและแนวทางการสืบสาน รักษาและต่อยอดให้เกิดความมั่นคง

ดังนั้น ความร่วมมือจัดตั้งศูนย์การพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง นอกจากมหาวิทยาลัยและวัดแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้อำนาจได้ คือ ภาครัฐถือว่ามีส่วนสำคัญที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบด้วยนโยบายของภาครัฐแต่ละช่วงเวลา แต่ด้วยระบบที่มีมาอย่างยาวนานนั้น ได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการรวมศูนย์ที่ยากแก่การนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพราะเป็นการวางรากฐาน/การวางแผนที่มาจากส่วนบนหรือผู้ที่มีอำนาจ การสร้างอำนาจนิยมของภาครัฐดังกล่าวได้กลายเป็นการสะสมปัญหาเชิงโครงสร้างให้เกิดขึ้นอีกต่อกระบวนการพัฒนาในสังคมไทยในช่วงที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาภาครัฐเองก็ได้มีการปรับตัว/ปฏิรูปกระบวนการทำงาน โดยการสนับสนุนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการรวมกลุ่ม เป็นเครือข่ายและ มีการปรึกษาหารือกันมากขึ้น โดยผ่านช่องทางด้านกฎหมายและกระบวนการทำงาน โดยกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาภาครัฐนั้น จะมีการดำเนินการในลักษณะของงานด้านการพัฒนาชุมชนที่ภาครัฐเป็นผู้ให้แนวคิดกระบวนการทำงานมากกว่ากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของภาคประชาชน และการส่งเสริมความเป็นเครือข่ายของภาครัฐนั้น มักจะเป็นการจัดตั้งมากกว่าเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของภาคประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร (2539), *การดูแลรักษาศิลปโบราณวัตถุ*, กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2559). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,

ภาณุ สรวายสุวรรณ. (2562), *พุทธปรัชญาปรัชญาสากล :เล่าเรื่องพุทธปรัชญาผ่านผลงานศิลปะแบบ*

Conceptual art, รายงานการวิจัย : มหาวิทยาลัยบูรพา

สมชาติ มณีโชติ, (2529). *จิตรกรรมไทย*, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,

สันติ เล็กสุขุม, (2556), *จิตรกรรมแบบประเพณีและแบบสากล*, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมาธิราช,

<https://www.thansettakij.com/lifestyle/400427> สืบค้น 25 ตุลาคม 2465

Graham, S., & Aurigi, A. (1997). Virtual Cities, Social Polarization, and the Crisis in Urban Public Space. *The Journal of Urban Technology*, 4, 19-52.

<http://dx.doi.org/>